חנוכה

א. באגרת כ"ק מו"ח אדמו"ר מס־תפק בהפטרת שבת חנוכה שחל בר"ח, אם להזכיר פסוקי ר"ח (לאחרי הפטרת שבת חנוכה), „מצד הטעם שאין מדלגין[2] מנביא לנביא".

ולכאורה יש לעיין בטעם הספק. ד־הנה בנוגע להפטרת יום א' דר"ח שחל בשבת פליגי הב"י והרמ"א, דהב"י כ' (בשו"ע[3]) ד„אם ראש חודש שני ימים שבת ויום ראשון מפטירין השמים כסאי ונוהגין לומר אחר כך פסוק ראשון ו־פסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש", וב־רמ"א שם כ' ש„י"א שאין להפסיק מנביא לנביא ואין אומרים רק הפטרת ר"ח (ומסיים) וכן נוהגין".

ובהגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע על סידור תורה אור[4] כ', שאביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, „הי' אומר אחר הפטרת שבת ר"ח פסוק ראשון ואחרון מהפטרת מחר חדש". היינו שנהג כדעת הב"י[5], ו־לא כדעת הרמ"א שאין מוסיפים פסוקים הנ"ל כי „אין להפסיק מנביא לנביא".

ועפ"ז צ"ע מדוע מסתפק כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע להוספת פסוקי ר"ח ב־שבת חנוכה, „מצד הטעם שאין מדלגין מנביא לנביא"?

ויש לומר, שהספק יסודו בדברי הב"י עצמו, שהביא מנהג זה (להוסיף פסוקי הפטרת מחר חודש) רק גבי ר"ח שחל בשבת ויום ראשון, ולא במקרים אחרים שיש אפשריות זו, כנדו"ד — שבת חנוכה שחל בר"ח, או שבת פ' שקלים ופ' ה־חודש שחל בר"ח (או ער"ח), ועוד. ומזה משמע, שרק גבי ר"ח שחל בשבת ויום א' הוא דאמרינן שמוסיפין פסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חודש „לזכר ש־מחר ג"כ הוא ראש חודש", משא"כ בדוג־מאות הנ"ל אין מוסיפים כלום כדי להזכיר שהוא ר"ח (או שמחר הוא ר"ח)[6].

[כי לכאורה דוחק לומר שהב"י לא פירט גבי כל דוגמאות הנ"ל שיש להו־סיף משום שסמך על מ"ש גבי שבת שהוא א' דר"ח שמוסיפין פסוק ראשון ו־אחרון דהפטרת מחר חודש „לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש"].

אלא שטעמא בעי, מהו החילוק בין שבת שחל ביום ראשון דר"ח לשאר דוגמאות הנ"ל.

---

1) ו' טבת תרצ"א (אגרות קודש שלו ח"ב ס"ע שח). — ולהעיר שבשנה הנ"ל חל שבת חנוכה ב־ר"ח.

2) מגילה כד, א. שו"ע או"ח רסקמ"ד.

3) או"ח סתכ"ה ס"ב (ועד"ז בסי' קמ"ד ס"ב. וראה לקמן הערה 20). וכ"ה בב"י לטאו"ח (סקמ"ד וסתכ"ה) שם, וראה שם השקו"ט בדין אין מדלגין מנביא לנביא (הובא לקמן סעיף ג).

4) נדפסו בסידור תורה אור (תש"א ושלאח"ז). סידור עם דא"ח הוצאות קה"ת.

5) ולהעיר ממ"ש בהגהות שם, שכ"ק אדמו"ר מהר"ש „הי' אומר רוב ההפטרות כמנהג ספרדים".

6) בב"י לטאו"ח סתכ"ה הביא (כדלקמן ס"ב) שבר"ח אלול שחל בשבת מפטירין ענ' סוערה ומוסיפין פסוקים דהשמים כסאי (אלא שבשו"ע שם השמיטו. ואכ"מ).

אבל אין הוספה זו בר"ח אלול ראי' לשקו"ט דידן, כי שם הכל בנביא אחד (ישעי'), שלכו"ע מדלגין כו' (ראה רמ"א סתכ"ה שם. יד אפרים למג"א שם). וראה לקמן הערה 22.

ב. והנה יש שרצו לפרש, שאימתי מוסיפין פסוקים מהפטרה אחרת – רק כשיש דיעה שיש להפטיר הפטרה אחרת, שאז מוסיפין פסוק ראשון ואחרון של ההפטרה ההיא כדי לצאת גם ידי הדיעה האחרת שאין הלכה כמותה.

וכמו גבי שבת שחל בא' דר"ח, שיש אומרים[8] שמפטירין מחר חודש ולא "ה־שמים כסאי" (הפטרת ר"ח), כי יום שני דר"ח הוא העיקר. וכדי לצאת לפי דיעה זו מוסיפין בסוף השמים כסאי הפסוקים של הפטרת מחר חודש. וכן הא שכ' הב"י (בפירושו לטור[9], אף שלא הביאו בשו"ע) דר"ח אלול שחל בשבת (מפטי־רין ענ' סוערה ו)מוסיפין פסוק ראשון ואחרון דהשמים כסאי, היינו לפי שיש דיעה שבר"ח אלול שחל בשבת אין מפ־טירין ענ' סוערה אלא השמים כסאי[10], ולכן גם להדיעה שמפטירין ענ' סוערה מוסיפין הפסוקים דהשמים כסאי.

משא"כ בדוגמאות הנ"ל – שבת חנו־כה או שבת פ' שקלים ופ' החודש – שבהן לכו"ע נדחית הפטרת ר"ח[11] (או מ"ח) מפני הפטרת היום (חנוכה, שקלים או החודש) אין מקום להוסיף פסוקי השמים כסאי (או מחר חודש).

[והוכיחו כן ממ"ש בדרכי משה[12] גבי ר"ח מנחם אב שחל בשבת, שיש פלוגתא אם מפטירין השמים כסאי או שמעו, וכ' בדרכי משה שיש להפטיר שמעו ול־הוסיף פסוק ראשון ואחרון דהשמים כסאי[13] "ובזה אנו יוצאים ידי כולם", הרי שמוסיפין פסוקים מהפטרה אחרת כדי לצאת ידי דיעה אחרת כו'].

אבל לכאורה דוחק גדול לפרש כן דברי הב"י שביאר טעם המנהג להוסיף בשבת שחל בא' דר"ח פסוק ראשון ואח־רון דמחר חודש שהוא "לזכר שמחר ג"כ הוא ראש חודש", ולא הזכיר כלל שזהו לחוש להדיעה שמפטירין בקביעות כזו הפטרת מחר חודש [ובפרט שבשו"ע לא הזכיר כלל דיעה זו].

ג. ויש לומר, ובהקדם תוס' ביאור בדעת הב"י (הנ"ל) ש"נוהגין לומר אחר כך פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן", ולא חשש להא ד"אין מדלגין מנביא לנביא":

בב"י (על הטור[14]) מביא שמקור ה־דברים הוא בתרומת הדשן[15], שמיישב המנהג (שהובא ג"כ להלכה בשו"ע[16]) דבשבת שיש חתן אומרים אחרי הפטרת השבוע (ב' או ג' פסוקים[17] מ)הפטרת שוש אשיש ולא חיישינן לדילוג מנביא לנביא, ומבאר בתרומת הדשן כמה טע־מים שיש לומר שבזמן הזה אין חוששין להא דאין מדלגין מנביא לנביא, אבל

---

7) קצות השולחן (להרא"ח נאה) ח"ג ספ"ח ס"ה בבדי השולחן. ע"ש באורך.

8) הובאה דיעה זו בב"י לטאו"ח סתכ"ה שם.

9) סתכ"ה שם.

10) דעת הטור שם. וראה גם שו"ע ורמ"א וג"כ שם.

11) אבל להעיר, שיש דיעות שגם הפטרת שבת חנוכה נדחית מפני השמים כסאי (נסמנו באנציק־לופדי' תלמודית ערך הפטרה ע' יז).

12) לטור או"ח סתכ"ה שם.

13) ראה גם לקו"ש חי"ג ע' 278. – וראה לקמן סוס"ד.

14) או"ח סקמ"ד שם. וראה גם ב"י לסתכ"ה שם. וראה לקמן סעיף ה.

15) שו"ת סי' כ. חלק הפסקים סצ"ד.

16) סקמ"ד שם. וראה הנסמן בהערה הבאה.

17) כ"ה ל' הב"י בשו"ע (וכן בב"י לטור) סקמ"ד שם. וראה תרוה"ד שם. רמ"א או"ח סו"ס תכח. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם ע' כד ובהערות שם. וש"נ.

מסיים[18] (כמובא בב"י) „שטעמים[19] אלו להיכא דנהוג, אבל היכא דלא נהוג לא לנהוג כן מחדש".

חזינן מזה, דגם להתרומת הדשן (מקור יישוב המנהג הנ"ל) לא פשיטא לי' שאין לחוש משום אין מדלגין מנביא לנביא בזמן הזה, עד שהורה שלכתחילה אין לנהוג כן[20].

ועפ"ז יש מקום לומר, דהא שהב"י הזכיר רק ע"ד הוספת הפסוקים דהפטרת מחר חודש בשבת שחל בא' דר"ח, ולא בשאר מקרים כיו"ב (כנ"ל סעיף א), הוא לפי שרק בכה"ג פשיטא לי' ההיתר לדלג מנביא לנביא, כי ב' ההפטרות דהשמים כסאי ומחר חודש נחשבים כעין חד ענינא (דהפטרת ר"ח הוא מחמת ענין ר"ח שנזכר בו, והרי גם בהפטרת מחר חודש מדבר בענין ראש חודש), וכיון דעיקר הטעם שאין מדלגין מנביא לנביא הוא מפני „טירוף הדעת"[21] (מחמת שינוי הענינים), הרי בכה"ג שהן כמו חד ענינא[22] אין קפידא[23].

ויש לומר, שמטעם זה הביא בב"י שם (לאחרי שהביא דברי התרומת הדשן) עוד ישוב להמנהג דהוספת פסוקים מ־הפטרת שוש אשיש כשיש חתן — „וה"ר מנוח תירץ דכיון דשוש אשיש קרינן על פה לא שמי' דילוג, וכיו"ב כתב מהר"י בן חביב ז"ל בשם נ"י וז"ל שאני שוש אשיש דלאו משום הפטרה קאמרינן לי' אלא כזמר בעלמא" — ולא הסתפק ב־טעם התרומת הדשן [ועוד זאת, הרי טעם ד„שאני שוש אשיש . . כזמר בעלמא"[24] לא שייך בהפטרת מחר חודש שפשוט ד„משום הפטרה קאמרינן לי"] — כי עיקר ההיתר דהוספת פסוקי מחר חודש הוא כיון שבלאו הכי הם כמו חד ענינא, משא"כ גבי הוספת שוש אשיש שהוא ענין חדש לגבי הפטרת היום לא רצה הב"י לסמוך על ההיתר שבתרומת הדשן, ולכן מוסיף עוד טעם ד„לאו משום הפטרה קאמרינן לי"".

ועפ"ז מובן טעם ספיקו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בהפטרת שבת חנוכה שחל בר"ח מטעם „אין מדלגין מנביא לנביא", אף שלענין שבת שחל בא' דר"ח נהגו רבותינו נשיאינו להוסיף פסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חודש (כדעת ה־מחבר בשו"ע), כי בנדון דחנוכה השאלה היא אם להוסיף ענין חדש מנביא אחר, ויתכן דבזה גם הב"י יודה דאין להוסיף, כנ"ל.

ד. והנה בשנת תש"א (כמה שנים לאחרי כתיבת האגרת הנ"ל) הדפיס כ"ק מו"ח אדמו"ר סידור תורה אור בארצות הברית בפעם הראשונה בהוספת „סדר הפטרות שיש בהם חילוקי מנהגים", והו־רה, אשר בפ' החודש „אם הוא ר"ח או

---

18) בשו"ת תרוה"ד שם.

19) ל' הב"י. ובתרוה"ד בשינוי ל' קצת.

20) ולהעיר דבשו"ע סקמ"ד שם מסיים המחבר (לאחרי שהביא המנהג להוסיף פסוקי שוש אשיש או פסוקי מחר חודש) „ואין למחות בידם".

21) רש"י מגילה כד, א. וראה פר"ח סקמ"ד סק"ב, שטעם זה עיקר. ע"ש.

22) ועפ"ז מובן עוד שאין ראי' מהוספת פסוקי השמים כסאי בר"ח אלול אחרי הפטרת עני' סוערה (כנ"ל הערה 6) — כי נוסף שהם בנביא אחד (כנ"ל שם), ה"ה חד ענינא, דגם השמים כסאי יש בו נחמות, שזהו טעם הדיעה שמפטירין השמים כסאי בשבת ר"ח אלול ודוחין עני' סוערה (נ"כ השו"ע שם).

23) ובפר"ח סקמ"ד שם, שכל האיסור דאין מדלגין מנביא לנביא הוא רק בתרי ענינא ולא בחד ענינא.

24) משא"כ טעם רבינו מנוח שייך גם בהוספת פסוקי מחר חודש — וכדמוכח בב"י סתכ"ה שם, שהביא טעם ה"ר מנוח לענין הוספת פסוקי מחר חודש. וראה לקמן סעיף ה והערה 31.

ער"ח אומרים אחר הפטרת החדש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ר"ח או מחר חודש".

אבל לאידך – גם ברשימה זו לא הורה בפירוש איך לנהוג בשבת חנוכה שחל בר"ח, וכן לא בפ' שקלים שחל בר"ח או ער"ח.

והנה מהוראה זו מפורש דלא כי"א הנ"ל (סעיף ב) – שטעם הוספת פסוקים היא כדי לצאת לפי הדיעה האחרת כו' – שהרי בפ' החודש שחל בר"ח (או ער"ח) אין שום דיעה לדחות ההפטרה דפ' החודש, ומ"מ מוסיפין כנ"ל.

אבל ע"פ הסברא הנ"ל (סעיף ג), שיש לומר שמוסיפין פסוקים רק כשב' ה־הפטרות הם בחד ענינא, שוב אי אפשר להוכיח מהוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר גבי פ' החודש להפטרת שבת חנוכה שחל בר"ח, וכן לפ' שקלים – כי גם הוספת פסוקי השמים כסאי או מחר חודש ב־הפטרת פ' החודש נחשבת כחד ענינא, שהרי הפטרת פ' החודש היא ג"כ בענין ראש חודש, משא"כ בנדון דשבת חנוכה או פ' שקלים שהוספת פסוקי השמים כסאי (או מחר חודש) היא ענין חדש לגבי הפטרת היום, יש מקום לומר שכאן חוששין משום „מדלגין מנביא לנביא".

אבל לכאורה, יש ללמוד מרשימה הנ"ל שמוסיפין פסוקים מנביא אחר גם אם אינו ענין אחד, והוא ממ"ש שם דש"פ ראה שחל בער"ח אלול, „מפטירין עני' סוערה ומוסיפין פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש". הרי להדיא שמוסיפין פסוקי מחר חודש גם כשאינו ענין אחד עם הפטרת היום.

וכיון שכן, שוב מובן, שעד"ז הוא בשבת חנוכה שחל בר"ח וכן בש"פ שקלים שחל בר"ח (או ער"ח) שמוסיפין פסוקים דהפטרת שר"ח (או מ"ח). ועד"ז לדידן שמפטירין בר"ח מנחם אב שמעו – יש להוסיף[25] פסוקים דהשמים כס־אי[26].

וצריך לומר, דאף שמעיקרא הסתפק כ"ק מו"ח אדמו"ר אם להוסיף פסוקים מנביא אחר כשאינו בחד ענינא, הרי אח"כ בשנת תש"א הכריע שיש להוסיף גם באופן כזה.

ה. והנה באגרת כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל נזכר רק ע"ד הוספת פסוקי ר"ח, ועדיין יש לעיין בנוגע להוספת פסוקי הפטרת מחר חודש, שהרי כאשר חל ר"ח טבת בשבת חנוכה ה"ה יום ראשון דר"ח[27], וא"כ כמו שיש להוסיף פסוקי דר"ח כך יש להוסיף גם פסוקי מחר חודש.

[וברשימת ההפטרות הנ"ל אי אפשר לברר, שהרי לא נזכר שם כיצד לנהוג בשבת חנוכה שחל בר"ח, והשאלה תתכן רק בשבת חנוכה שחל בר"ח, כי פ' ה־חודש – הרי ר"ח ניסן לעולם יום אחד, ור"ח אלול הרי לדידן מפטירין הפטרת השמים כסאי ואין כאן אלא הוספה אחת (דמחר חודש)[28].

ולכאורה נ"ל שיש מקום לחלק בין הוספת שני פסוקים או ד' פסוקים, דרק ב' פסוקים יש להוסיף, ולא ד' פסוקים

---

25) ראה גם לקו"ש הנ"ל הערה 13.

26) ולהעיר שבשנת תש"א (זמן הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר) היתה שאלה זו רק בנוגע לפ' החודש (שחל בר"ח) ור"ח אלול (שחל בשבת), משא"כ בשבת חנוכה ופ' שקלים והפטרת שמעו.

27) ראה לוחות שבטור הל' ר"ח, דא' טבת לעולם לא יחול בשבת.

28) ולהעיר שגם בפ' שקלים לא תצויר שאלה זו, כי גם כשחל בר"ח אדר, ה"ה לעולם יום ב' דר"ח, דא"א של' שבט (או ל' אדר א') יחול בשבת, כי אז פסח יחול ביום ב' ולא בד' פסח. וכן לענין הפטרת „שמעו", הרי ר"ח מנ"א לעולם יום א'.

(ובפרט – מב' נביאים שונים). וקצת סמוכין לזה – ממ"ש הב"י (על הטור[29]) בנוגע לשבת ר"ח אלול (כנ"ל ס"ב), דמפטירין ענ' סוערה „ואחר שגמרו ההפטרה אומרים פסוק ראשון מהפטרת השמים כסאי ופסוק והי' מדי חודש לזכר שהיום ר"ח". והנה בב"י שם גופא, בהמשך דבריו, מביא דלעולם כשחל ר"ח אלול בשבת הוא יום ראשון דר"ח, וא"כ לכאורה יש להוסיף גם הפסוקים דמחר חודש (ככל שבת שחל באי' דר"ח), ומ"מ לא הזכיר הב"י ע"ד הוספת פסוקי מחר חודש. ומשמע קצת[29] שס"ל שאין מוסיפין אותם.

ובטעם הדבר יש לומר, ובהקדם, ש־סברת ה"ר מנוח (הנ"ל סעיף ג) – דכיון ד„קרינן על פה לא שמי' דילוג" – הובא בב"י (הל' ר"ח[30]) גם לענין הוספת פסוקי מחר חודש (בשבת ר"ח). ולכאורה צריך ביאור, דלפ"ז צריך לומר שהוספה זו (דפסוקי מחר חודש) אמרינן בע"פ דו־קא[31].

ויש לומר, שאין הכוונה שצריכים לומר גם הפסוקים דמחר חודש בע"פ דוקא, אלא שענין הוספת פסוקי מחר חודש הוא מעין וע"ד אמירת פסוקי שוש אשיש בע"פ. דענין אמירת פסוקים בע"פ מורה שאינו גדר של קביעות ולא חל ע"ז גדר אמירת הפטרה. ועפ"ז יש לומר, שכל הוספה של שני פסוקים לחוד אינה בגדר קביעות שיחול ע"ז האיסור דדי־לוג, כי קריאה חשובה היא רק כשיש בה ג' פסוקים, וכדמצינו גבי קריאת ה־תורה שכל עלי' צ"ל לכל הפחות קריאה של ג' פסוקים[32] (והרי מספר זה שייך גם להפטרה, כי הטעם שהפטרה צ"ל כ"א פסוקים הוא להיותה כנגד קריאת ה־תורה שיש בה ז' עליות כ"א לכל הפחות ג' פסוקים[33]).

ואם כנים הדברים, צ"ע בנדו"ד, אם אפשר להוסיף הן פסוקי השמים כסאי[34] והן פסוקי מחר חודש – ד' פסוקים[35].

אבל נראה, דאף שיש מקום לספק הנ"ל, הנה למעשה יש להוסיף גם ה־פסוקים דמחר חודש, והוא ע"פ מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר באגרת הנ"ל דאף שהי' מסופק בהוספת פסוקי ר"ח בשבת חנוכה מ"מ הי' נוהג להזכיר פסוקי ר"ח, „ולח־שוב זה להפסק בין אמירת הברכות ב־אמירת הפסוקים שלא מעין ההפטרה אין חשש בזה, שכשחפצים לומר איזה פסו־קים בע"פ אין זה מעכב להברכות שאחר ההפטרה". וא"כ עד"ז י"ל בנדו"ד, דגם את"ל שיש מקום לספק בדבר, יש ל־הוסיף גם הפסוקים דמחר חודש.

(משיחת ש"פ מקץ תשכ"ט)

---

29) אבל אינו מוכרח, די"ל שהזכיר רק ה־פסוקים דהשמים כסאי, בהמשך להשקו"ט שם אם מפטירין ענ' סוערה או השמים כסאי.

30) לטאו"ח סתכ"ה שם.

31) בלבוש סתכ"ה ס"ג „ואין אומרים אותם (פסוקי מחר חודש) בפנים משום שאין מדלגין מנביא לנביא". אבל בשו"ע לא הובא זה, ואין נוהגין כן.

32) משנה מגילה כג, סע"ב. וראה שם כב, א.

33) שם כג, סע"א וברש"י שם.

34) אבל מובן, דהא דבהפטרת שר"ח גופא אומרים ד' פסוקים, דנוסף על פסוק ראשון ואחרון מוסיפים (לבסוף) „והי' מדי חודש" (וכן מתחילים מפסוק זה) – אינה קושיא, כי זהו רק כדי לסיים בטוב. ולהעיר שמלשון הב"י הנ"ל (גבי ר"ח אלול) משמע שאומרים רק הפסוק „והי' מדי חודש".

35) ואע"פ שגבי שוש אשיש (בשבת שיש חתונה) מוסיפין „ב' או ג' פסוקים" (כלשון הב"י הנ"ל) – י"ל דשאני שם, שאינו משום הפטרה רק לשם זמר (כהובא בב"י שם, וכנ"ל ס"ג), ולכן לא איכפת לן גם ג' פסוקים, משא"כ בנדו"ד.